د ګټې پرځای زیان رسوونکې درملنه

Author: Sayed Najemi
د لوړو زده کړو لرونکو ډاکټرانو کمبود زیات شمېر نالوستو افرادو ته د طبي درملنې موقع په لاس ور کړې، چې زیاتره ناوړه پایلې رامنځته کوي.

غیر مسلکي او یا د لږوزده کړو لرونکي افراد، چې ادعا کوي ډاکټران دي، د افغانستان په هر ګوټ کې خلکو ته د درملو لارښوونه کوي او آن کله ناکله په خپلو ناپاکو کلینیکونو کې په یو لړ ناروغانو د جراحۍ عملیات سر ته رسوي.

د آی ډبلیو پي آر له خوا د یو شمیر ناروغانو او یا د هغوی له خپلوانو سره له مرکو جوته شوې، ځینې وختونه هغه درملنه، چې ددې تش په نامه ډاکټرانو له خوا تر سره کیږي، د ناروغ د تلپاتې ټپي کېدو او آن دهغه د مړینې لامل کیږي.

حکومتي چارواکي دا مني، چې دا ستونزه د هېواد په زیاترو برخو کې شته. د روغتیا د وزارت د قوانینو او ارزیابۍ رئیس، عبدالمنان سیدي وایي: "په ټولوولایتونو کې زیات شمېر غیر قانوني کلینیکونه او درملتونونه شته. آن هغه شمېر وګړي، چې د پاکستان او ایران په هېوادونو کې د روغتونونو چپړاسیان وو، اوس یې خپل کلینیکونه یي پرانیستي دي."

په حقیقت کې د مسلکي ډاکټرانو د شمېر لږوالی، په تېره په کلیوالي سیموکې ، له دې پرته چې دې غیر مسلکي افرادو ته مراجعه وشي، بله لاره نه لري.

هغه یو شمېر پېښې، چې آی ډبلیو پي آر ته برسېره شوي، په لاندې ډول دي:

* د میدان او وردګو ولایت د چک په ولسوالۍ کې یو تن، چې د ملاریا په ناروغی اخته و، د یو داسې غیر مسلکي ډاکټر له خوا یي د ژیړۍ تبې د ناروغۍ په وړاندې درملنه شوې وه، چې ویل یي یوازې درې میاشتې طبي روزنې یي تر لاسه کړې وه.

* د میدان او وردګو ولایت د سید آباد په ولسوالۍ کې یو کوچنی هلک، د هغه یو چا له درملنې وروسته مړ شو، چې ویل یي یوازې نهه میاشتې طبي روزنه یي تر لاسه کړې ده.

* د لوګر ولایت یوې ښځې وویل، چې پښه یي د هغه شخص له درملنې وروسته له کاره ولوېده، چې له دیارلسم ټولګي ورسته یي زده کړې پرېښې او یوازې درې میاشتې طبي روزنه یې تر لاسه کړې وه.

* د هلمند ولایت یو اوسېدونکي د داسې یو چا له خوا په سترګه کې له پېچکارۍ وروسته د سترګو رڼایي له لاسه ورکړه، چې ویل یي یوه لنډه طبي روزنه یي تر لاسه کړې ده.

* یو دولس کلن هلک د درملنې لپاره په کابل کې یو روغتون ته راوړل شوی و. هغه ته د یو داسې غیر ملسکي شخص له خوا په خوټه کې پېچکاري شوې وه، چې هیڅ لوړې زده کړې یي نه لرلې.

په افغانستان کې زیاتره قانوني ډاکټرانواووه کاله په پوهنتون کې زده کړه کړي او د طبابت درجه یي تر لاسه کړي ده.

خو زیاترو تش په نوم ډاکټرانو دخپلې کډوالۍ پرمهال په پاکستان کې د طبي کورسونو یوازې درې میاشتنۍ روزنه تر لاسه کړې. یو شمېر نورو د اتیاومو کلونو په بهیر د جهاد پر مهال د لومړنیو مرستو بنسټیز کورسونه لوستي او له هغې راوروسته ځانونه ډاکټران بولي.

د چک د ولسوالۍ اوسېدونکی، ۲۹ کلن غلام محمد وایي، له درې میاشتو راهیسې ورته د ګېډې خوږ پیدا شوی و. هغه وایي د غبرګولي په لومړیو کې، ډاکټر جلال نومي یو چا ته لاړم. جلال د هغه په کلي کې د روغتیا ځارنې یوازنی سړی و.

هغه وايي، جلال هغه ته درمل ورکړل، خو حالت يي لا پسې ناوړه شو. هغه وايي: "ناروغي مې ورځ په ورځ خرابېده او کله چې د دويمې ورځې لپاره د هغه کلينيک ته لاړم، نو راته يي ويل، چې ژبه دې راښکاره کړه. له هغې وروسته يي زما سترګې وليدلې او راته يي ويل، چې ژبړۍ تبې (محرقه) لرم. له هغې وروسته يي ځوګولۍ او د سيرمو يو ه خلته راکړه او ويې ويل، ماښام زه راځم او سيروم درته چالانوم. خو له هغې ورسته مې ناروغي نوره هم پسې خرابه شوه. ما آن نه شو کولای چې و ګرځم. پلار مې کابل ته راوستم. دلته څرګنده شوه، چې ملاريا يم. کله چې مې د ملاريا درمل وخوړل، نو يو څه ښه شوم، خو اوس هم د هغه درملو له امله، چې جلال راکړي وو، سم خوراک نه شم کولای."

دري دېرش کلن جلال آی ډبليو پي آرته وويل، چې په پېښور کې يي د درمل جوړولو او روغتيا پالۍ شپږ مياشتنۍ روزنه تر لاسه کړې ده. هغه وايي، چې له نهو کلونو راهيسې خلکو ته درمل ورکوي. نوموړی وايي "ددې نهو کلونو په بهير کې ما پوره تجربه تر لاسه کړې او مسلکي ډاکټرانو ته چلينج ورکولای شم (چې وليدل شي، څوک ښه ډاکټر دی.)"

د سيد آباد ولسوالۍ اوسېدونکی، ګل محمد لاتر اوسه د خپل يوازني اوولسن کلن زوی، عمر، په مړينه ماتم کوي. هغه خپل زوی يو سيمه ييز طبيب ته د تبې په خاطر وړی و . د ګل محمد د وينا له مخې هغه طبيب، چې ځانته يي ډاکټر اکبر ويل، د عمر د ناروغی په تشخيص نه پوهېد او سره له هغې يي عمر ته د درملو نسخه ورکړه. ددې زلميګوټي ناروغې پسې ناوړه شوه او په پای کې مړ شو. ګل محمد وايي: "دې ناپوهه ډاکټر زما د زوی له ژوند سره لوبې وکړې او ويې وواژه."

نهه دېرش کلن اکبر آی ډبليو پي آر ته وويل، چې نهه مياشتنۍ طبي زده کړې يي تر لاسه کړي دي. هغه وايي: "په ۱۹۹۱ کال کې ما يو شپږ مياشتنی طبي کورس ولوست او له هغې وروسته مې د روغتيايي زده کړو دري مياشتنی بل کورس ولوست. "

اکبر وويل، پخوايي يو درملتون درلود،خو اوس شخصي کتنځی لري. هغه د ګل محمد تورونه ونه منل. هغه وويل: "زه هېڅکله د هغې ناروغۍ لپاره درمل نه ليکم، چې پرې نه پوهيږم. په داسې حالتونو کې ناروغ روغتيايي کلينيک ته استوم."

د لوګر ولايت د بره کې برک په ولسوالۍ کې دېرش کلنه ګل بته د يوې تيارې خونې په کونج کې پرته او چيغې وهي. دوه کاله دمخه هغې ته يو سيمه ييز طبيب، اسدالله درمل ورکړي و. ګل بته وايي، چې هغه ورته له کتنې او معاينې پرته يوه پيچکاري کړې وه. ګل بتې وويل، د پيچکارۍ پر مهال ستنه ماته او د هغې په ورون کې پاتې شوه. نوموړې وايي: "له هغې وروسته چې دا پيچکاري مې کړې، نو بدن مې خوږ کوي. زه يو څو ورځې نه شوم ګرځېدلای او په پای کې له پښو ورغورځېدم او شله شوم. زه په خپل ژوند دومره پکو يم، چې وأيم (کشکې) مړه شم."

اسدالله اوس مړ شوی دی، خو د هغه د تره زوی، حاجي شاه ولي آی ډبليو پي آر ته وويل، چې دهغه خپلوان تر شپږم ټولګي پورې لوست کړی و او په پېښورکې دري مياشتنی کورس تر لاسه کړی و. حاجي ولي وايي، هغه د ګل بتې له کيسې خبر نه دی.

په داسې حال کې، چې د طبيبانو په توګه د کارکوونکو غير مسلکي افرادو په هکله کومه سرشمېرنه په لاس کې نشته، زيات شمېر مسلکي طبي افراد ددې ستونزې له ناوړه کېدو څخه سر ټکوي.

د روغتيا د وزارت د ډاکټراتو د تخصص د روزنې مرستيال، دکتور رحماني وايي: "د غير قانوني ډاکټرانو شمېره مخ په زياتېدو ده. موږ يو زيات شمېر کميسونونه جوړ کړي دي، چې ددې ډاکټرانو کار وڅاري او څېړنه يې وکړي."

د لوګر ولايت د بره کي برک د روغتون مرستيال، محب الله زر وايي، داسې ښکاري چې حالت مخ په خرابېدو دی. نوموړی واي: "يوازې په دې ولسوالۍ کې چې ماته معلوم دي، لس غير مسلکي ډاکټران شته. ښايي يو شمېر نو رهم وي، چې شخصي کلينيک ونه لري او ناروغانو په خپلو کورونو کې ګوري."

دکتور محب الله چې په ۵۲ بستره يي روغتون کې کا رکوي، وايي: "زيات شمېرناروغان دمخه تر دې، چې دې روغتون ته راځي، لومړی دغه غير مسلکي ډاکټرانو ته ورځي. دا ډاکټران لوړې زده کړې نه لري. هغوی يوازې درې مياشتني کورسونه لوستي وي، اوس سپيني چپني اغوندي او د پيسو د لاسته راوړلو لپاره د خلکو له ژوند سره لوبې کوي. هغو ۍد ناروغۍ تشخيص نه شي کولای. هغوی په پټو سترګو نسخې ليکي. کله چې د ناروغ حالت خراب شي، نو بيا يي روغتون ته ليږي."

د روغتيا په وزارت کې سيدي وويل، د هغه رياست ته د داسې ډاکټرانو په هکله زيات ريپوټونه رارسيږي. حکومت د ولايتونو د روغتيا سيمه ييزو رياستونو ته ليکونه استولي دي او ورته ويلي دي، چې په دې هکله ګامونه واخلي، خو تر اوسه کوم ځواب نه دی تر لاسه

شوی.

خو محب الله فکر نه کوي، چې ګوندې حکومت دې وکړای شي، په دې هکله څه وکړی. هغه وايي: "د روغتیا د وزارت ځیني چارواکي نه غواړي ددې غیر مسلکي ډاکټرانو د کار مخه ډب کړي ... که چېرته هغوی په رښتیا وغواړي، نو د هغوی د کار د مخې نیول دومره ګرانه خبره نه ده."

Location: Pakistan
Iraqi Kurdistan
Iran
افغانستان

Source URL: https://iwpr.net/ps/global-voices/%D8%AF-%DA%AB%D9%BC%DB%90-%D9%BE%D8%B1%DA%81%D8%A7%D9%89-%D8%B2%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%B1%D8%B3%D9%88%D9%88%D9%86%DA%A9%DB%90-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D9%84%D9%86%D9%87